Söhbət hansı “paritet”dən gedir?

Rəsmi İrəvan sülh axtarışlarını ictimai-siyasi, hüquqi sapmalara çəkir

Baş qanununda qonşularına qarşı ərazi iddialarının əks olunduğu Ermənistan hakimiyyəti indi Azərbaycan Konstitusiyasında paralellik aparmaq sevdasına düşüb. Məqsəd beynəlxalq ictimai rəydə qəsdən çaşqınlıq yaratmaqla danışıqlar masasında Bakının haqlı tələblərinə qarşı “əks-arqumentlər” ortaya qoymaqdır. Gündəmi zəbt etmiş mövzu ilə bağlı suallarımızı “Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun təsisçisi və prezidenti Əliməmməd Nuriyev cavablandırır.

– Əliməmməd bəy, sülh danışıqlarının indiki mərhələsində rəsmi İrəvan Azərbaycan Konstitusiyasında, guya, Ermənistana ərazi iddialarının yer aldığı 2-ci maddəni əllərində dəstəvüz edib. Zəhmət olmasa, əvvəlcə bu məsələyə aydınlıq gətirin.

– Son vaxtlar Azərbaycan və Ermənistan arasında sülhün əldə olunmasına süni maneələrin yaradılması müşahidə olunur. Bu zaman rəsmi İrəvan iki ölkənin konstitusiyaları arasında paralellik aparmağa çalışır. Guya, Azərbaycan Konstitusiyasındakı bir sıra müddəalar sülh prosesinə mane olur. Amma onu qeyd etmək istərdim ki, belə müqayisələrin aparılması hüquqi cəhətdən qüsurludur. Bizim Konstitusiyamızın hər hansı müddəa və ya norması sülh müqaviləsinin imzalanmasına qarşı deyil. Əksinə, baş qanunumuzda sülh və əməkdaşlıq prioritet istiqamətlər kimi müəyyənləşdirilib. O cümlədən, təhlükəsizlik məsələləri, suverenlik, ərazi bütövlüyü, sərhədlərin toxunulmazlığı məsələləri öz əksini tapıb. Azərbaycan bütün beynəlxalq platformalarda bu prinsiplərə sadiq olduğunu hər zaman nümayiş etdirib. Həm özünə, həm də ayrı-ayrı ölkələrə münasibətdə həmin prinsipləri gözləyir və onlara səs verir. Bu, BMT-nin sessiyasında Gürcüstana, Ukraynaya münasibətdə, eləcə də digər beynəlxalq platformalarda özünü göstərib. Azərbaycan özü işğala məruz qaldığı üçün son otuz ildə daim beynəlxalq hüququn təməl prinsiplərinin vacibliyini qeyd edib. Amma Ermənistan tərəfindən suverenlik, ərazi bütövlüyü və sərhədlərin toxunulmazlığı prinsiplərindən kənara sapmalar baş verib. Xatırladım ki, ATƏT-in Lissabon Sammitində bu quruma üzv dövlətlərin ərazi bütövlüyü ilə bağlı bəyannaməyə qol çəkməyən yeganə iştirakçı Ermənistan olub. Bununla bağlı hətta ATƏT-in o zamankı sədri xüsusi bəyanat vermişdi. Bəli, beynəlxalq hüquq baxımından məhz Ermənistan konstitusiyasında, digər hüquqi-normativ aktlarda qonşulara qarşı ərazi iddiaları var. Yəni, sülh prosesinə mane olan onlardır. Bütün hallarda Ermənistan konstitusiyasının preambulasında Müstəqillik aktına istinad olunur və həmin normalar digər ölkələrin ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə birmənalı şəkildə xələl gətirən müddəalardır. Belə deyə bilərik ki, bunlar birbaşa qonşuya təcavüz imkanı yaradan normalardır.

Türkiyəyə qarşı genosidin tanınmasının yazıldığı on birinci maddədə onların “Qərbi Ermənistan”la bağlı iddiaları yer alır. 1989-cu ilin dekabrında Ermənistan SSR “Dağlıq Qarabağ”ın Ermənistana birləşdirilməsi barədə qərar qəbul edib. Şübhəsiz ki, bütün bunlar indiki vəziyyətdə sülhə münasibətdə Ermənistan konstitusiyasındakı normalar, eləcə də əvvəllər qəbul etdiyi bəyannamə, akt və qərarlar maneçilik cəhdləridir.

Azərbaycan Konstitusiyasının 2-ci maddəsində xalqın suverenliyindən danışılır. Yəni, bu, dünyanın bütün sivil dövlətlərinin baş qanununda təsbit olunmuş normadır. Həmin maddədə deyilir ki, Azərbaycan xalqı Azərbaycan Respublikası ərazisində və ondan kənarda yaşayan, Azərbaycan dövlətinə və onun qanunlarına tabe sayılan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarından ibarətdir. Bu isə beynəlxalq hüquqla müəyyənləşdirilmiş normaları istisna etmir. Amma hayların konstitusiyasında yazılıb ki, Ermənistanda və Ermənistandan kənarda yaşayan ermənilər erməni xalqını təşkil edir. Orada vətəndaş məsələsi yoxdur.

– Məlumdur ki, Ermənistan XİN-in başçısı Ararat Mirzoyanın dilindən səslənən bu iddia danışıqlarda, bir növ, “paritet” yaratmaq məqsədini daşıyır. Bununla İrəvan nəyə nail olmaq istəyir? Daxildə ona yönəlmiş etiraz dalğasını zəiflətmək, yoxsa beynəlxalq ictimai rəylə manipulyasiya etmək?

– Doğrudan da, Ermənistan xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan tərəfindən səsləndirilən fikirlər sülh danışıqlarında “paritet” yaratmağa hesablanan xüsusi ssenaridir. Bunun siyasi tərəfini başa düşürük, amma bu cür paralellik aparmaq kökündən yanlışdır. Hazırda Ermənistan daxilində təbəddülatlar baş verir, qarşıdurma yaşanmaqdadır. Revanşistlərin yenidən baş qaldırması nəticəsində Ermənistan hökuməti böhranqabağı duruma düşüb. Bu vəziyyətdə, şübhəsiz ki, rəsmi İrəvanın yüksək rütbəli dövlət xadimləri çalışırlar ki, üzləşdikləri problemlərin həlli ilə bağlı elə formalar seçsinlər ki, daxildə daha geniş etiraz dalğası yaranmasın. Baş nazir Paşinyanın özü Ermənistanın konstitusiyasındakı müddəaların ölkənin suverenliyinə, hətta dövlət kimi mövcudluğuna problem yaratdığını qeyd edib. Ermənitanın müstəqilliyi onun sərhədlərindən başlanır prinsipini məhz Nikol Paşinyan ürəli sürüb. Eyni zamanda, o, bütün çıxışlarında Ermənistanda yaşayan erməni xalqından bəhs edir. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarında iki ölkə arasında sülhə mane olan əsas amillərdən biri kimi Ermənistan konstitusiyasında və bir sıra aktlarda yer alan yersiz ərazi iddialarının olduğunu vurğulayıb. Bu isə başqa ölkələrə münasibətdə təcavüzü körükləmək imkanını legitimləşdirir. Həmin norma və aktlar hər zaman sülh sazişinin imzalanmasına mane ola biləcək ciddi nüanslardır. Bu baxımdan rəsmi İrəvanın paritet yaratmaq, paralellik aparmaq cəhdləri uğurlu gediş deyil.

– Paşinyan iqtidarının ölkə konstitusiyasında qonşularına qarşı ərazi iddiaları ilə bağlı maddələri referendum keçirməklə deyil, başqa yolla aradan qaldırmaq variantı varmı?

– Ermənistan konstitusiyası 1995-ci ildə ümummilli erməni referendumunda qəbul olunub. Şübhə yoxdur ki, orada öz əksini tapmış normaların dəyişdirilməsi də Ermənistan konstitusiyasının müvafiq maddələrinə uyğun olaraq, yalnız referendum yolu ilə həll olunmalı məsələdir. Referendum konstitusiyadakı haqqında danışdığımız mövcud ziddiyyətləri aradan qaldırmağa imkan verəcək. Bəli, ermənilərin baş qanununun beynəlxalq prinsiplərə uyğun şəkildə hazırlandığı qeyd olunur, fəqət onun mətnində beynəlxalq hüquq normaları ilə ziddiyyət təşkil edən müddəalar var. Bu mənada, referendumda konstitusiyaya dəyişikliyin edilməsi zəruridir. Bu, Ermənistan hakimiyyətinin qonşularla münasibətlərini artıq beynəlxalq hüquqa, eyni zamanda, beynəlxalq prinsiplərə söykənən yeni baxışın formalaşmasına gətirib çıxaracaq.

Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, Ermənistanın süverenlik Bəyannaməsində qardaş Türkiyəyə qarşı açıq-aşkar ərazi iddiaları var. “Qərbi Ermənistan”la bağlı müddəanın ora salınması bunu göstərir. Əlbəttə ki, Ermənistan və Azərbaycan arasında gələcəkdə imzalanacaq sülh müqaviləsində sənədin üstün hüquqi qüvvəyə malik olduğu da qeyd oluna bilər. Saziş parlamentdə ratifikasiya olunduqdan sonra konstitusiyaya salınmış həmin ziddiyyətlərin aradan qaldırılmasına hüququ imkanları nəzərdən keçirmək olar. Əgər rəsmi İrəvan Azərbaycanla dayanıqlı və uzunmüddətli sülh müqaviləsinin olmasını istəyirsə, Bakının irəli sürdüyü beş prinsip əsasında özünün qanunvericilik aktlarına yeni yanaşmanı həyata keçirməlidir.

– Sonuncu sualımız hüquqi deyil, siyasi xarakter daşıyır. Necə düşünürsünüz, Paşinyanın komandası indiki məqamda həm daxildən, həm də xaricdən edilən təzyiqlərin, hədə-qorxunun qarşısında duruş gətirərək sülh sazişini imzalaya biləcəkmi?

– Bəli, bu gün Ermənistanda siyasi hərarət yüksəlməyə doğru gedir. Orada revanşistlərin kilsə ilə birləşməsi müşahidə olunur. Hayastanda kilsə və cəmiyyətin millətçi kəsimi bütün dövrlərdə erməni xalqını bəlalara aparıb çıxarıb. Buraya xaricdəki diasporun dəstəklədiyi daşnak-revanşitlərə başçılıq edən şəxslərin torpaqlarımızı işğal altında saxladıqları müddətdə hansı vəhşilikləri törətdiklərini unutmamışıq. Həmin qüvvələr yenidən baş qaldırıblar. Aydın məsələdir ki, onlar Paşinyan hökumətinə müəyyən problemlər yaradırlar. Elə iqtidar komandasının daxilində də bəzi məsələlərə münasibətdə fikir ayrılıqları var. Narazı qrupun xaricdəki havadarlarına, xüsusilə, Fransaya arxalandıqlarını görürük. Təsəvvür edin ki, Fransanın Ermənistandakı səfiri özünü, az qala, ölkənin baş naziri kimi aparır. Rəsmi qurumlara göstərişlər verir, görüşlər keçirir, ən yüksək səviyyədə qərarların qəbulunda iştirak edir. Bu isə Paşinyan hökumətinin tam müstəqil olmamasının göstəricilərindən sayılmalıdır.

Amma onu da deməliyik ki, iqtidar hələlik vəziyyətə nəzarəti əlində saxlamağı bacarır. Keşiş Baqratın başlatdığı etiraz aksiyalarının hərdən güclənməsini xaricdən gələn maliyyə yardımı, eks-prezidentlərin aşkar dəstəyi ilə izah edə bilərik. Bölgədə maraqları olan bəzi ölkələrin xüsusi xidmət orqanlarının dəstəyi də buraya əlavə edilməlidir. İntəhası, bütün bunlar Paşinayn hökumətini yıxmaq üçün yetərli görünmür. Bizim fikrimizcə, rəsmi İrəvan elektoratın ona güvənini qoruyub saxlayıb. Müharibədən məğlub ayrılan Paşinyan seçkilərdə qalib gəlməyi bacarıbsa, indiki durumda onun hakimiyyətdən getməsi ağlabatan görünmür.

***

Müsahibimizin sözünə qüvvət kimi onu da əlavə edək ki, Paşinyan iqtidarının düşdüyü böhranlı vəziyyətdən xilas yolu məhz Azərbaycanla sülh sazişini mümkün qədər tez imzalamasından keçir. O zaman indi üzləşdiyi sualların əksəriyyətinin cavabı sözsüz tapılacaq. Bir də ki, sülhün qaçılmaz reallıq olduğunu onun özü və xalqı kimi xaricdəki şovinistlərin də anlaması vaxt məsələsidir. Bir el məsəlimizdə deyildiyi kimi: “Örkən nə qədər uzun olsa, doğanaqdan keçər”.

Söhbəti qələmə aldı:
İmran BƏDİRXANLI
XQ